"ויחפרו עם פסיליהם"

הנהלת המוזיאון ("בית נכות") בחנה אפשרות לקנות ממצאים עתיקים, בהם פסלוני עבודה זרה שנמצאו בחפירות. לדברי המתווך הם נמצאים עתה בבעלות סוחר יהודי שהינו חובב המוזיאון ומוכן למוכרם בזול.

היה ברור להם שהמחויבות ההלכתית שאוסרת רכישת עבודה זרה שאסורה בהנאה ויש לבערה מן העולם היא מוחלטת. אמנם חששו מ'רעש ציבורי' אם מסיבות של "יראת שמים" הם ידחו הזדמנות חד פעמית זו.

הם ניסו לברר מה הם קורות אותם פסלונים. מטרת הבדיקה היא האם מדובר בעבודה זרה שעובדיה ביטלו אותה כיון שהבינו את אפסותה, והדין הוא שגוי יכול לבטל עבודה זרה וממילא אין לפסלונים אלו דין עבודה זרה (שו"ע יו"ד סימן קמ"ו א'[1]).

החוקרים שמונו לבדיקת הדבר, שלחו את דו"ח הבדיקה ממנו עלה שהם לא הצליחו להגיע למסקנה חד משמעית האם במקום החפירה אירעה מפולת והמקום נקבר תחת העפר והאבנים או שהמקום ננטש בבהלה מחמת מלחמה.

ההנהלה נתכנסה. התברר שעל פי ההלכה שתי האפשרויות שהציגו החוקרים, מלמדות שתושבי המקום שהיו עובדי עבודה זרה לא ביטלו את האלילים שלהם לפיכך עדיין יש איסור עבודה זרה על הפיסלונים (שו"ע יו"ד קמ"ו ט'-י').

אחד מחברי ההנהלה הבהיר שאילו היה מדובר על כך שהם נטשו את האלילים באופן של: "הניחוה עובדיה והלכו להם בשעת שלום" (יו"ד קמ"ו י') לא היה להם דין עבודה זרה שאסורה בהנאה, אבל כיון שהמקום 'חוסל' בבהלה הם לא ביטלו את הפסילים והם אסורים.

רב המוזיאון הבהיר שגם אם מדובר שגוי ביטל את העבודה זרה, לגבי תצוגה יש פקפוק: "ודאי דכל מי שיש יראת ה' בלבו לא יכנס לבתים כאלו אפילו שבטלום מע"ז כל זמן שיש שם הפסלים... (משנה הלכות י' ר"י"ג)[2]".

הרב הוסיף, ציטוט מדברי החזו"א (יו"ד סימן ס"א ס"ק ג'-ד' כפי שתומצתו בחשוקי חמד מעילה יד.): **שאין הביטול הזה** (=של עיר שננטשה בשעת שלום) **מדין עכו"מ מבטל עבודה זרה..., אלא כל שאין לה עובדין ואינה עומדת עוד לעבדה, פקע שם עבודה זרה מינה ומותרת... ונמצינו למדים שדין הביטול של הניחוה עובדיה אין העובדים המבטלים בפועל, אלא שהיא בטלה מחמת עצמה בהעזבה מעובדיה, אלא דבעינן עזיבה גמורה, וכל שדעתן עליה לא מיקרי עדיין עזובה... גם אין שייך ביטול הזה על ידי יחיד אלא על ידי כל העובדים יחד..."[3].**

ועל פי דבריו הסיק החשוקי חמד (הנ"ל): "ולפי זה בענייננו שכל העובדים עזבוה, ואין לע"ז זו שום עובדים בעולם כלל, ואין מי שמכבד עבודה זרה ישנה ועתיקה זו, הרי היא בטילה מאליה, וצ"ע" (וסברא זו מעין דברי החזו"א כתב בשו"ת עשה לך רב חלק ה', תשובות בקיצור סימן ע"ג והסיק: והדבר צריך עדיין תלמוד").

נקבע שההחלטות תתקבלנה במועד מאוחר יותר, אבל כיון שהתברר שמדובר בזיוף מתוחכם לא היה צורך לשוב ולדון

(הערה: יש מי שפקפק באמיתות המעשה כיון שלא הכיר מוזיאון עם הנהלה שכזו).

---

[1] העצה לומר לגוי עובד עבודה זרה שיבטל עכשיו ודאי אינה תקפה, כיון שעתה הכל בבעלות ישראל – יו"ד קמ"ו ב', ועיין שו"ת רבי עקיבא יוסף (שלזינגר) ח"ב יו"ד סימן ע"א "ע"ד החורבות הנמצאות בא"י", ובאיתן קשתו סימן ק"ד.

[2] אמנם מסתבר שאם רוצה "להבין ולהורות" על ידי שיכיר את הע"ז שבוטלה יש היתר גם למי שיר"ש בלבו".

[3] אף המילה מוזיאון יסודה באמונות יווניות, שחלפו מן העולם.